

No.Φ.092.22/7572

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΥΠΟΘΕΣΗ ΜΑΛΛΙΑΚΟΥ ΚΑΙ ΛΟΙΠΩΝ ΚΑΤΑ ΕΛΛΑΔΑΣ

(Αριθμός προσφυγής 78005/11)

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

8 Νοεμβρίου 2018

Η παρούσα απόφαση θα καταστεί οριστική υπό τις περιστάσεις που παρατίθενται στο Άρθρο 44§2 της Σύμβασης. Ενδέχεται να υποστεί τυπικές διορθώσεις.

Στην υπόθεση Μαλλιακού και Λοιπών κατά Ελλάδας,

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Πρώτο Τμήμα), συνεδριάζοντας σε Επιτροπή αποτελούμενη από τους:

Ksenija Turkovic, *Πρόεδρο,*

Λίνο-Αλέξανδρο Σισιλιάνο,

Krzysztof Wojtyczek,

Armen Harutyunyan,

Pauline Koskelo,

Jovan Ilievski,

Gilberto Felici, *δικαστές,*

και τον Abel Campos, *Γραμματέα του Τμήματος,*

Αφού συνεδρίασε ιδιαιτέρως στις 9 Οκτωβρίου 2018,

Εκδίδει την κατωτέρω απόφαση, η οποία ελήφθη την ημερομηνία αυτή:

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση εισήχθη δυνάμει προσφυγής (υπ' αριθ.78005/11) κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας, η οποία κατατέθηκε στο Δικαστήριο δυνάμει του άρθρου 34 της Συμβάσεως για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών ("η Σύμβαση") από ένδεκα Έλληνες υπηκόους ("προσφεύγοντες"), τα ονόματα των οποίων παρατίθενται στο συνημμένο κατάλογο, στις 9 Δεκεμβρίου 2011.

2. Οι προσφεύγοντες εκπροσωπήθηκαν από τον κ. Γ. Λάλλα, δικηγόρο Αθηνών. Η Ελληνική Κυβέρνηση ("Κυβέρνηση") εκπροσωπήθηκε από την εξουσιοδοτημένη εκπρόσωπο του Πληρεξουσίου της, κα. Α. Μαγριππή, Δικαστική Αντιπρόσωπο Α του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

3. Οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν ειδικότερα ότι η ανάκληση της άδειας που τους είχε χορηγηθεί για την εκμετάλλευση λατομείου και η ταξινόμηση του μεγαλύτερου μέρους της γης τους ως ζώνης απόλυτης προστασίας παραβίασε το δικαίωμά τους σε ειρηνική απόλαυση της περιουσίας τους. Επίσης, παραπονέθηκαν ότι η διάρκεια της διαδικασίας

ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων ήταν υπερβολική και ότι δεν είχαν στη διάθεσή τους αποτελεσματικό ένδικο μέσο για να υποβάλλουν αυτή την αιτίαση.

4. Στις 26 Απριλίου 2017 η προσφυγή κοινοποιήθηκε στην Κυβέρνηση.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

I. ΟΙ ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ

A. Το ιδιοκτησιακό καθεστώς των προσφευγόντων σε σχέση με την αμφισβητούμενη έκταση, όπως περιγράφεται από τους προσφεύγοντες

5. Δυνάμει της σύμβασης 12289/19.3.1980, οι δύο πρώτες προσφεύγουσες, μαζί με τον Λουκά Κόκκινο, τον δικαιοπάροχο του τρίτου προσφεύγοντος, και τον Σπυρίδωνα Κόκκινο, τον δικαιοπάροχο της τέταρτης προσφεύγουσας, απέκτησαν από κοινού την κυριότητα δύο γειτονικών εκτάσεων συνολικού εμβαδού 30.850 τ.μ., μαζί με κτίσματα και μηχανικό εξοπλισμό για την εξόρυξη αδρανών υλικών που βρίσκονταν στην έκταση αυτή.

6. Τον Ιούλιο του 1980 η πρώτη και η δεύτερη προσφεύγουσα και οι δικαιοπάροχοι των άλλων προσφευγόντων ίδρυσαν εταιρία με σκοπό να λειτουργήσουν λατομείο επί της έκτασης και να πωλούν αδρανή υλικά.

7. Αφού οι προσφεύγουσες και οι δικαιοπάροχοί τους άρχισαν να λειτουργούν το λατομείο, βάσει της άδειας 205/3.3.1981 που εξέδωσε η Νομαρχία Φωκίδας (εφεξής “Νομαρχία”), στις 3 Ιουνίου 1981 αγόρασαν γειτονική έκταση εμβαδού 18.946 τ.μ.

8. Στις 8 Νοεμβρίου 1997 ο Λουκάς Κόκκινος μεταβίβασε το μερίδιό του επί της έκτασης στον τρίτο προσφεύγοντα με γονική παροχή. Στις 11 Μαΐου 1999 ο Σπυρίδων Κόκκινος μεταβίβασε το μερίδιό του επί της έκτασης στην τέταρτη προσφεύγουσα με γονική παροχή. Στις 21 Ιανουαρίου 1997 ο Κωνσταντίνος Καραγεώργος απεβίωσε άνευ διαθήκης και το μερίδιό του κληρονομήθηκε ισομερώς από τον πέμπτο, έκτο, έβδομο και όγδοο προσφεύγοντες, οι οποίοι έκαναν αποδοχή κληρονομίας. Μετά το θάνατο

του Ιωάννη Καραγεώργου, στις 28 Δεκεμβρίου 1996 ο ένατος, ο δέκατος και η ενδέκατη προσφεύγοντες έκαναν αποδοχή κληρονομίας σε σχέση με το μερίδιό του επί της έκτασης.

9. Μετά τις ανωτέρω μεταβιβάσεις και κληρονομίες, η κυριότητα της έκτασης διαμορφώθηκε ως εξής: η πρώτη προσφεύγουσα κατείχε το 20%, η δεύτερη προσφεύγουσα κατείχε το 16,66%, ο τρίτος και η τέταρτη προσφεύγοντες κατείχαν από 15% έκαστος, ο πέμπτος, ο έκτος, ο έβδομος και η όγδοη προσφεύγοντες κατείχαν 4,15% έκαστος, ο ένατος και ο δέκατος προσφεύγοντες κατείχαν από 6,25% έκαστος και η ενδέκατη προσφεύγουσα κατείχε 4,15%.

Β. Περιστάσεις που περιβάλλουν την έκταση

10. Από το 1974 και εξής, η εταιρία με την επωνυμία Λατομεία Παρνασσίδος ΕΠΕ λειτουργεί λατομείο επί της εν λόγω έκτασης.

11. Στις 5 Μαΐου 1976, με την υπουργική απόφαση Α/Φ31/55679/4945/5.5.1976 που εξέδωσε ο Υπουργός Πολιτισμού και Επιστημών, ο λόφος Γλα στην περιοχή της Φωκίδας κηρύχθηκε “αρχαιολογικός χώρος”, καθώς περιλάμβανε ερείπια της μυκηναϊκής περιόδου.

12. Μετά από αίτηση των προσφευγόντων και των δικαιοπαρόχων τους, στις 3 Μαρτίου 1981 η Νομαρχία εξέδωσε την άδεια 205/3.3.1981 που επέτρεπε στους προσφεύγοντες και τους δικαιοπαρόχους τους να λειτουργούν λατομείο αδρανών υλικών. Η άδεια ίσχυε για δέκα έτη, με δυνατότητα ανανέωσης. Η άδεια χορηγήθηκε μετά από απόφαση που εκδόθηκε στις 25 Νοεμβρίου 1980 από την Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων (εφεξής “Εφορεία”). Η απόφαση ήταν θετική, υπό την προϋπόθεση ότι το λατομείο θα λειτουργούσε εντός συγκεκριμένων καθορισμένων ορίων προκειμένου να προστατεύονται τα μνημεία.

13. Μετά από ενστάσεις που υπέβαλε η Εφορεία σχετικά με τα όρια εντός των οποίων οι προσφεύγοντες θα μπορούσαν να λειτουργούν το λατομείο τους, στις 27 Μαΐου 1985, βάσει του άρθρου 51 του Ν.5351/1932, οι προσφεύγοντες και οι δικαιοπάροχοί τους ζήτησαν από την Εφορεία να

απαλλοτριώσει την έκτασή τους εάν θεωρούσε ότι οι δραστηριότητες αποτελούσαν απειλή για τα μνημεία στην περιοχή. Στις 16 Αυγούστου 1985 η Εφορεία τους απάντησε ότι το αίτημά τους θα εξεταζόταν από το Τοπικό Συμβούλιο Μνημείων για την περιοχή και το Νομικό Τμήμα του Υπουργείου Πολιτισμού. Φαίνεται ότι δεν υπήρξε περαιτέρω απάντηση.

14. Μεταξύ 1982 και 1989 πολλές φορές η Εφορεία εξέφρασε ανησυχίες σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο οι αρχαιότητες που βρίσκονταν στην περιοχή επηρεάζονταν από τις λατομικές και εξορυκτικές δραστηριότητες, και προειδοποίησε τους προσφεύγοντες να μην ξεπερνούν τα όρια που είχαν καθοριστεί για τη λειτουργία του λατομείου. Στις 3 Οκτωβρίου 1989 ο Υπουργός Πολιτισμού εξέδωσε την υπουργική απόφαση ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Α1/Φ.10/7732/735/3.10.1989 η οποία ανακάλεσε την απόφαση της Εφορείας από 25 Νοεμβρίου 1980 βάσει της οποίας είχε χορηγηθεί στους προσφεύγοντες άδεια λειτουργίας του λατομείου. Ωστόσο, η υπουργική απόφαση από μόνη της δεν επηρέαζε την άδεια που είχε χορηγήσει η Νομαρχία. Η απόφαση ανακλήθηκε λόγω του ότι οι προσφεύγοντες είχαν υπερβεί τα όρια που είχαν επιβληθεί για την προστασία των αρχαίων μνημείων. Μετά την απόφαση, στις 17 Οκτωβρίου 1989, στις 29 Ιανουαρίου 1990, στις 9 Φεβρουαρίου 1990 και στις 11 Ιουνίου 1990 η Εφορεία ζήτησε από τη Νομαρχία να ανακαλέσει την άδεια 205/1981 βάσει της οποίας λειτουργούσε το λατομείο, έτσι ώστε να τεθεί σε ισχύ η υπουργική απόφαση. Ωστόσο, φαίνεται ότι η άδεια δεν ανακλήθηκε ποτέ, αν και, σύμφωνα με τους προσφεύγοντες, διέκοψαν ουσιαστικά τις λατομικές και εξορυκτικές δραστηριότητες. Ωστόσο, ορισμένα έγγραφα υποδηλώνουν ότι η Εφορεία συνέχισε να απευθύνει αιτιάσεις προς τους προσφεύγοντες στη διάρκεια της περιόδου αυτής, ζητώντας τους να σταματήσουν τις εξορυκτικές δραστηριότητες και προειδοποιώντας τους για τη συνεχιζόμενη ζημία στις αρχαιότητες.

15. Στις 24 Οκτωβρίου 1989, μετά από προσφυγή της Εφορείας, ορισμένοι εκ των προσφευγόντων καταδικάστηκαν από το Τριμελές Πλημμελειοδικείο Αμφισσας για καταστροφή αρχαιοτήτων που βρίσκονταν

στον αρχαιολογικό χώρο Γλα, δηλ. για αδίκημα που προβλέπεται από το άρθρο 50 του Ν.5351/32 περί Αρχαιοτήτων.

16. Στις 3 Ιανουαρίου 1991 οι προσφεύγοντες υπέγραψαν μισθωτήριο συμβόλαιο δυνάμει του οποίου μίσθωσαν το λατομείο στην εταιρία Φωκική ΑΕ έναντι 1173,85 ευρώ το μήνα. Ένας εκ των όρων του συμβολαίου ήταν ότι η μίσθωση θα διακοπτόταν εάν, για οποιοδήποτε λόγο, ανακαλούταν η άδεια λειτουργίας του λατομείου ή εάν το λατομείο αναγκαζόταν να διακόψει τις εργασίες.

17. Στις 3 Μαρτίου 1991, με την υπουργική απόφαση ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Α1/Φ.10/ 13624/725/27.3.1991 που εξέδωσε ο Υπουργός Πολιτισμού και βάσει του άρθρου 91 του Ν.1892/90, ο λόφος Γλα, όπου βρισκόταν η έκταση και το λατομείο των προσφευγόντων, κηρύχθηκε “περιοχή ζώνης Α” – περιοχή όπου απαγορευόταν αυστηρά κάθε κατασκευή ή μεταβολή του εδάφους, με σκοπό την προστασία των μνημείων των Δελφών. Η καθορισμένη έκταση περιλάμβανε 45.000 τ.μ. από τα περίπου 49.000 τ.μ. που ανήκαν στους προσφεύγοντες.

18. Στις 15 Ιουλίου 1991, με την απόφαση ΤΒΝΦ/Φ.23/Α.88/15.7.1991, η Νομαρχία αποφάσισε να ανανεώσει την άδεια λειτουργίας του λατομείου των προσφευγόντων για άλλα δύο έτη, έως τις 2 Μαρτίου 1993. Η απόφαση βασίστηκε στο άρθρο 33 παρ.1 στ. (β) του Ν.1428/84. Με την ίδια απόφαση, η επωνυμία του αδειούχου μεταβλήθηκε επισήμως από την εταιρία των προσφευγόντων σε Φωκική ΑΕ, δηλ. την εταιρία στην οποία είχαν εκμισθώσει το λατομείο. Η νέα άδεια περιλάμβανε όρους που υποχρέωναν αυτούς που εκμεταλλεύονταν το λατομείο να συμμορφώνονται προς όλες τις προϋποθέσεις που όριζε η Αρχαιολογική Υπηρεσία. Τόσο το Υπουργείο Πολιτισμού όσο και η Εφορεία αντιτάχθηκαν στην ανανέωση της άδειας, και ζήτησαν την ανάκλησή της.

19. Στις 28 Δεκεμβρίου 1996 η εταιρία των προσφευγόντων λύθηκε (πράξη 10551/28.12.1996) και η έκταση μοιράστηκε μεταξύ των προσφευγόντων σύμφωνα με τα προαναφερθέντα ποσοστά.

Γ. Εθνικές διαδικασίες

20. Στις 2 Αυγούστου 2000 οι προσφεύγοντες υπέβαλαν αγωγή αποζημίωσης στο Διοικητικό Πρωτοδικείο Αθηνών βάσει του άρθρου 24 παρ.6 του Συντάγματος. Με την αγωγή αυτή, ζήτησαν αποζημίωση για τη ζημία που φέρεται ότι υπέστησαν λόγω των περιορισμών που επιβλήθηκαν στο δικαίωμά τους επί της έκτασής τους, δηλαδή: αξία της έκτασής τους, αξία των υφιστάμενων εγκαταστάσεων και εξοπλισμού του λατομείου τους, και εισόδημα που θα αποκόμιζαν εάν τους είχε επιτραπεί να συνεχίσουν τις εργασίες τους. Η συνολική αξίωση ανερχόταν σε 1.904.622,15 ευρώ. Οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν ότι, λόγω του βραχέδους εδάφους, η έκτασή τους ήταν κατάλληλη μόνο για λατομείο.

21. Στις 25 Ιουνίου 2002 το Διοικητικό Πρωτοδικείο Αθηνών δημοσίευσε την απόφαση 5568/2002 με την οποία απορρίφθηκε η αγωγή αποζημίωσης των προσφευγόντων. Ειδικότερα, το εθνικό δικαστήριο έκρινε ότι το άρθρο 24 παρ.2 του Συντάγματος αναφερόταν στη ρυθμιστική αρμοδιότητα του κράτους μόνο σε σχέση με πόλεις και αστικές περιοχές, και συνεπώς μόνο κατ' εξαίρεση θα μπορούσε να ανοικοδομηθεί μια μη αστική περιοχή και, κατ' αρχήν, μόνο για χρήσεις επικουρικές προς τον κύριο σκοπό της, δηλ. αγροτικές δραστηριότητες. Ήταν δυνατόν να μεταβληθεί ο σκοπός μιας έκτασης και να εφαρμοστούν περαιτέρω δευτερεύοντα μέτρα περιορισμού του προορισμού της έκτασης, προκειμένου να επιτευχθούν συνταγματικά προβλεπόμενοι σκοποί, όπως αυξημένη προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος, υπό την προϋπόθεση ότι η έκταση αυτή δεν θα εξαφανιστεί και δεν θα καταστεί ανενεργή σε σχέση με το σκοπό της. Η επιβολή τέτοιων περιορισμών επί του δικαιώματος ιδιοκτησίας σημαίνει ότι ο ιδιοκτήτης έχει δικαίωμα αποζημίωσης βάσει του άρθρου 24 παρ.6 του Συντάγματος όταν οι περιορισμοί προκάλεσαν ουσιαστική, προσωρινή ή οριστική στέρηση της χρήσης της έκτασης σε σχέση με το σκοπό της, για παράδειγμα σε περίπτωση απόλυτης απαγόρευσης της ανοικοδόμησης επί ακινήτου που βρίσκεται εντός σχεδίου πόλεως. Για να αποτιμηθεί η αποζημίωση, λαμβάνεται υπ' όψιν μόνο ο πρωταρχικός σκοπός της έκτασης, και όχι τυχόν άλλες δευτερεύουσες

χρήσεις που επιτρέπονταν κατ' εξαίρεση. Η χρήση της έκτασης καθοριζόταν είτε απ' ευθείας από το Σύνταγμα είτε από τη νομοθεσία ή τη διοίκηση. Όσον αφορά την έκταση των προσφευγόντων, βρισκόταν εκτός σχεδίου πόλεως και, συνεπώς, ο πρωταρχικός σκοπός της ήταν αγροτικός. Οι αγροτικές δραστηριότητες δεν εμποδίζονταν από τους περιορισμούς που επιβλήθηκαν με τις υπουργικές αποφάσεις. Τα ανωτέρω πορίσματα δεν επηρεάζονταν από το γεγονός ότι η έκταση χρησιμοποιούταν ως λατομείο από το 1981 έως το 1993, επειδή οι διατάξεις του Ν.1428/1974 είχαν επιτρέψει αυτή τη χρήση μόνο κατ' εξαίρεση.

22. Όλοι οι προσφεύγοντες πλην του Παναγιώτη Καραγεώργου, του έβδομου προσφεύγοντος, άσκησαν έφεση στο Διοικητικό Εφετείο Αθηνών, ισχυριζόμενοι ότι η διάκριση που έκανε το πρωτοβάθμιο δικαστήριο σχετικά με την πρωταρχική και δευτερεύουσα χρήση της γης ήταν αυθαίρετη, και ότι καμία διάταξη του Συντάγματος ή των νόμων δεν προέβλεπε ότι η χρήση ή ο σκοπός της γης αποτελούσε παράγοντα που προσδιόριζε το δικαίωμα αποζημίωσης. Στις 21 Νοεμβρίου 2003 το εφετείο δημοσίευσε την απόφαση 4634/2003 με την οποία απέρριψε την έφεση των προσφευγόντων και η οποία περιλάμβανε παρόμοιο σκεπτικό με του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου. Το εφετείο επικύρωσε τα συμπεράσματα του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου σχετικά με την πρωταρχική και δευτερεύουσα χρήση ενός ακινήτου. Βάσει εγγράφου που συνέταξε η Διεύθυνση Γεωργίας της Νομαρχίας Φωκίδας – το οποίο ανέφερε ότι η έκταση έπρεπε να χρησιμοποιείται για αγροτικές δραστηριότητες και όχι ως λατομείο – και λαμβάνοντας υπ' όψιν το ότι η έκταση δεν βρισκόταν σε λατομική περιοχή, το εθνικό δικαστήριο έκρινε ότι η ουσία του δικαιώματος των προσφευγόντων επί της περιουσίας τους δεν επηρεαζόταν και ότι η έκτασή τους δεν περιοριζόταν υπερβολικά ανάλογα με το σκοπό της, πράγμα που θα συνέβαινε εάν οι επιβληθέντες περιορισμοί αφορούσαν απαγόρευση καλλιέργειας ελαιοδέντρων ή της βοσκής προβάτων, για παράδειγμα. Βάσει των ανωτέρω παραγόντων, οι προσφεύγοντες δεν είχαν δικαίωμα

αποζημίωσης για τους περιορισμούς που επιβλήθηκαν στη χρήση της έκτασής τους.

23. Εκτός του εβδόμου προσφεύγοντος, όλοι οι προσφεύγοντες άσκησαν έφεση περί νομικών ζητημάτων στο Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο, ισχυριζόμενοι ότι τα εθνικά δικαστήρια είχαν εσφαλμένα συναρτήσει το δικαίωμά τους σε αποζημίωση με το σκοπό της γης. Αντίθετα, η χρήση της έκτασης και ο σκοπός της θα έπρεπε να ληφθούν υπ' όψιν μόνο σε σχέση με την αποτίμηση του ποσού της αποζημίωσης. Σε πρόσθετο υπόμνημα, οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν ότι οι υπουργικές αποφάσεις τους είχαν στερήσει το δικαίωμά τους να κτίσουν στο υπόλοιπο μέρος του ακινήτου τους, που είχε εμβαδό 3.800 τ.μ., δηλ. λιγότερο από το νομικά θεσπισμένο όριο δόμησης. Στις 28 Μαρτίου 2011, με την απόφαση 925/2011, το Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο απέρριψε την έφεση των προσφευγόντων περί νομικών ζητημάτων, κρίνοντας ότι δεν ήταν αρμόδιο να αποφασίσει για το σκοπό της έκτασης και ότι το ζήτημα αυτό ήταν εντός των αρμοδιοτήτων του Διοικητικού Εφετείου. Δεδομένου ότι το χαμηλόβαθμο δικαστήριο είχε κρίνει ότι το ακίνητο έπρεπε να χρησιμοποιείται για αγροτικές δραστηριότητες, είχε ορθώς εφαρμόσει το νόμο περί αποζημίωσης, και είχε δικαίως απορρίψει την αγωγή αποζημίωσης των προσφευγόντων. Η απόφαση καθαρογράφηκε στις 28 Ιουνίου 2011.

II. ΣΥΝΑΦΕΣ ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗ

24. Το συναφές εθνικό δίκαιο και πρακτική περιγράφονται στις αποφάσεις του Δικαστηρίου επί των υποθέσεων *Ανώνυμος Τουριστική Εταιρία Ξενοδοχεία Κρήτης κατά Ελλάδα* (vo.35332/05, §§18-22, 21.2.2008) και *Βάρφης κατά Ελλάδα* (vo.40409/ 08, §§12-18, 19.7.2011).

25. Επιπλέον, οι ακόλουθες νομοθετικές διατάξεις είναι συναφείς:

A. Νομοθετικές διατάξεις περί αρχαιοτήτων

26. Το άρθρο 50 του Ν.5351/1932 περί Αρχαιοτήτων, όπως ίσχυε κατά τον κρίσιμο χρόνο, έχει ως εξής:

Άρθρο 50

“Απαγορεύεται άνευ αδείας τού Υπουργείου... (1) η λατομία και εκσκαφή προς πορισμό υλικού οικοδομών και αρχαίων ερειπίων πόλεων, συνοικισμών, νεκροπόλεων και σε απόσταση 500 μέτρων παντός ορατού αρχαίου μνημείου... (2) Η πλησίον αρχαίου επιχείρηση έργου δυναμένου να βλάψει αυτά αμέσως ή εμμέσως..”.

Β. Νομοθετικές διατάξεις περί λατομείων

27. Οι σχετικές διατάξεις του Ν.1428/1984 “Εκμετάλλευση Λατομείων Αδρανών Υλικών και Άλλες Διατάξεις”, όπως ίσχυαν κατά τον κρίσιμο χρόνο, έχουν ως εξής:

Άρθρο 3

“1. Ως λατομικές περιοχές δύνανται να χαρακτηρισθούν δημόσιες, δημοτικές, κοινοτικές ή ιδιωτικές εκτάσεις, ως και εκτάσεις που ανήκουν σε νομικά πρόσωπα δημόσιου δικαίου, οι οποίες προσφέρονται, κυρίως από πλευράς ποιότητας πετρωμάτων, μορφολογίας της περιοχής, υπάρξεως αποθεμάτων και συνθηκών προσπελάσεως προς αυτές...

2. Οι λατομικές περιοχές σε κάθε νομό καθορίζονται εντός πέντε (5) ετών με απόφαση του αρμόδιου νομάρχη η οποία... εκδίδεται ύστερα από σύμφωνη γνώμη της επιτροπής της παραγράφου 3 του παρόντος...”.

Άρθρο 8

Εκμετάλλευση λατομείων

“1. Η εκμετάλλευση λατομείων αδρανών υλικών σε όλη τη χώρα επιτρέπεται μόνο μέσα στις λατομικές περιοχές που καθορίζονται σύμφωνα με το άρθρο 3. 2. Η εκμετάλλευση λατομείων αδρανών υλικών έξω από τις λατομικές περιοχές επιτρέπεται κατ’ εξαίρεση με απόφαση του νομάρχη μετά αιτιολογημένη γνώμη του νομαρχιακού συμβουλίου στις ακόλουθες περιπτώσεις:...”.

Άρθρο 11

Ανάκληση άδειας εκμετάλλευσης - Μονομερής λύση σύμβασης

1. Ο νομάρχης μπορεί να ανακαλέσει την άδεια εκμεταλλεύσεως ή να καταγγείλει τη σύμβαση μισθώσεως στις ακόλουθες περιπτώσεις:

(α) Ύστερα από πλήρως αιτιολογημένη πρόταση του αρμόδιου επιθεωρητή μεταλλείων, αν δημιουργούνται κίνδυνοι, που δεν μπορούν με άλλον τρόπο να αποτραπούν, για την ασφάλεια κτισμάτων ή έργων κοινής ωφέλειας, καθώς και για τη ζωή και υγεία των εργαζομένων ή περιοίκων ή διερχομένων.

(β) Ύστερα από πλήρως αιτιολογημένη πρόταση μιας από τις αρμόδιες κατά περίπτωση υπηρεσίες της παραγράφου 3 του άρθρου 10, εφόσον κατά τη διάρκεια της εκμεταλλεύσεως προκύπτουν απαγορευτικοί της λατομείας λόγοι, οι οποίοι δεν υπήρχαν κατά το χρόνο της χορηγήσεως της άδειας εκμεταλλεύσεως ή της συνομολογήσεως της συμβάσεως μισθώσεως ή για λόγους που αφορούν το δημόσιο συμφέρον.

(γ) Ύστερα από πλήρως αιτιολογημένη πρόταση της αρμόδιας, ανάλογα με την περίπτωση, αρχής ή υπηρεσίας λόγω παραβάσεως από τον εκμεταλλευτή των όρων της άδειας εκμεταλλεύσεως ή της συμβάσεως μισθώσεως ή της εγκρίσεως περιβαλλοντολογικών όρων. Στην περίπτωση αυτήν απαιτείται εισήγηση και βεβαίωση του αρμόδιου επιθεωρητή μεταλλείων, ότι έχουν εξαντληθεί όλες οι από τον παρόντα νόμο προβλεπόμενες κυρώσεις.

(δ) Μετά από την οριστική ανάκληση της εγκρίσεως επεμβάσεως του ν. 998/1979. Πριν από την ανάκληση της άδειας ή καταγγελίας της μισθώσεως, καλείται ο ενδιαφερόμενος από το νομάρχη σε ακρόαση εντός πέντε (5) εργάσιμων ημερών από την επίδοση της σχετικής προσκλήσεως”.

Άρθρο 33

“1. Λατομεία αδρανών υλικών που λειτουργούν με άδεια εκμετάλλευσης συνεχίζουν τη λειτουργία τους μέχρι να λήξει η άδειά τους. Με απόφαση του αρμόδιου νομάρχη, που εκδίδεται ύστερα από εκτίμηση των αναγκών του νομού σε αδρανή υλικά και με την προϋπόθεση ότι έχει εγκριθεί από το Υπουργείο Χωροταξίας, Οικισμού και Περιβάλλοντος μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων, είναι δυνατή η συνέχιση λειτουργίας των πιο πάνω λατομείων μέχρι δύο έτη, κατ’ ανώτατο όριο, μετά τη λήξη της άδειας εκμετάλλευσης. Λατομεία που βρίσκονται σε ζώνες ιδιαίτερα

μεγάλης ευαισθησίας διακόπτουν τη λειτουργία τους με αιτιολογημένη απόφαση των Υπουργών Ενεργείας και Φυσικών Πόρων, Χωροταξίας, Οικισμού και Περιβάλλοντος και Πολιτισμού και Επιστημών”.

28. Οι συναφείς διατάξεις του Ν.2115/1993 “Τροποποίηση, αντικατάσταση και συμπλήρωση διατάξεων του Ν.1428/1984 ‘Εκμετάλλευση λατομείων αδρανών υλικών και άλλες διατάξεις’”, που εκδόθηκε στις 2 Φεβρουαρίου 1993, έχουν ως εξής:

Άρθρο 20

“1. Λατομεία αδρανών υλικών, που λειτουργούν εκτός λατομικών περιοχών με άδεια εκμεταλλεύσεως ή σύμβαση μισθώσεως ή με απόφαση..., εξακολουθούν να λειτουργούν μέχρι να λήξει η άδεια τους ή η σύμβαση μισθώσεως.

2. Σε δημοτικά, κοινοτικά ή ιδιωτικά λατομεία... μπορεί με απόφαση του αρμόδιου νομάρχη, μετά από γνώμη του νομαρχιακού συμβουλίου, να παρατείνεται η ισχύς των ως άνω αδειών για πέντε (5) έτη, κάθε φορά, μέχρι συμπληρώσεως τριακονταετίας, το πολύ, από το χρόνο χορηγήσεως των αρχικών αδειών με τη διαδικασία και τις προϋποθέσεις των άρθρων 9 και 10 του ν. 1428/1984...

9. Σε κάθε περίπτωση τα λατομεία του λειτουργούν εντός αρχαιολογικών χώρων διακόπτουν τη λειτουργία τους εντός διετίας με μέριμνα της αρμόδιας αρχαιολογικής υπηρεσίας”.

Γ. Νομοθετικές διατάξεις περί χαρακτηρισμού αρχαιολογικών χώρων

29. Οι συναφείς διατάξεις του Ν.1892/1990, όπως ίσχυαν κατά τον κρίσιμο χρόνο, έχουν ως εξής:

Άρθρο 91

“Ο Υπουργός Πολιτισμού δύναται με απόφασή του, που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, μετά γνώμη του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου, να καθορίζει εντός των αρχαιολογικών χώρων που βρίσκονται εκτός των ορίων των νομίμως υφισταμένων οικισμών ζώνες, στις οποίες, κατά περίπτωση, θα απαγορεύεται παντελώς η δόμηση (ζώνη

Α΄) ή θα επιτρέπεται (ζώνη Β΄) υπό όρους και περιορισμούς που ορίζονται από το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων κατά τις κείμενες πολεοδομικές διατάξεις, ύστερα από πρόταση του Υπουργού Πολιτισμού. Η διαδικασία της οριοθέτησεως των ζωνών και του καθορισμού των όρων και περιορισμών δόμησης, κατά τ' ανωτέρω, πρέπει να ολοκληρώνεται εντός εξαμήνου από της υποβολής της σχετικής προτάσεως από την αρμόδια Αρχαιολογική Εφορεία”.

Δ. Η νομολογία του Ανωτάτου Διοικητικού Δικαστηρίου

30. Σύμφωνα με τη νομολογία του Ανωτάτου Διοικητικού Δικαστηρίου, το άρθρο 24 του Συντάγματος προβλέπει ότι το πολιτιστικό περιβάλλον έχει το ευεργέτημα της αυξημένης προστασίας και το κράτος μπορεί να επιβάλλει περιορισμούς ή να λαμβάνει μέτρα αποφυγής της καταστροφής ή υποβάθμισής του. Αυτοί οι περιορισμοί δύνανται να έχουν ευρύτερο περιεχόμενο από τους γενικούς περιορισμούς της ιδιοκτησίας κατά το άρθρο 17 του Συντάγματος και υποχρεώνουν το κράτος να αποζημιώσει τον θιγόμενο ιδιοκτήτη, όταν δεσμεύουν ουσιωδώς την ιδιοκτησία κατά τον προορισμό της (απόφαση 3224/2009). Από τις διατάξεις των παραγράφων 1 και 2 των άρθρων 17 και 24 του Συντάγματος προκύπτει ότι τα εμπράγματα δικαιώματα, όπως είναι η κυριότητα, προστατεύονται στο πλαίσιο του προορισμού του ακινήτου, ο οποίος περιλαμβάνει το φάσμα των επιτρεπτών χρήσεών του. Αυτές οι χρήσεις καθορίζονται είτε απευθείας από συνταγματικές διατάξεις, είτε από τον νομοθέτη ή, κατ' εξουσιοδότησή του, από την κανονιστικώς δρώσα Διοίκηση. Τα ακίνητα διαχωρίζονται, ανάλογα με τον προορισμό τους, σε ευρισκόμενα εντός και εκτός οικιστικών περιοχών. Τα εκτός οικιστικών περιοχών ακίνητα, εφόσον δεν προστατεύονται πληρέστερα, όπως τα δάση ή οι αρχαιολογικοί χώροι, προορίζονται, κατ' αρχήν, για γεωργική ή άλλη σχετική εκμετάλλευση, είναι όμως, κατ' εξαίρεση, δυνατόν να δομηθούν, εφόσον τούτο επιτρέπεται από το νόμο, υπό αυστηρότερες προϋποθέσεις σε σχέση με τις προϋποθέσεις δόμησης εντός των οικιστικών περιοχών (απόφαση 2036/2011).

31. Μετά τις αποφάσεις του Δικαστηρίου στις υποθέσεις *Θεοδωράκη κλπ. Κατά Ελλάδος* (νο.9368/06, 11.12.2008), *Z.A.N.T.E.–Μαραθονήσι ΑΕ κατά Ελλάδος* (νο.1421/03, 6.12.2007) και *Ανώνυμος Τουριστική Ξενοδοχεία Κρήτης κατά Ελλάδος* (νο.35332/05, 21.2.2008), το Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο εξέδωσε σειρά αποφάσεων με τις οποίες τροποποίησε την προηγούμενη νομολογία του, σύμφωνα με την οποία κάθε ακίνητο εκτός οικιστικών περιοχών ήταν προορισμένο για γεωργική χρήση. Μετά την αλλαγή της νομολογίας, ο ιδιοκτήτης του ακινήτου μπορεί να επικαλεσθεί και αποδείξει ότι η κατά προορισμό χρήση του ακινήτου, καίτοι αυτό ευρίσκεται σε περιοχή εκτός σχεδίου πόλεως, ήταν η οικιστική του εκμετάλλευση κατά τους όρους του νομοθετικού καθεστώτος που εγκύρως ίσχυε στην περιοχή πριν την επιβολή των περιορισμών (αποφάσεις 3224/2009 και 415/2006).

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

I. ΦΕΡΟΜΕΝΗ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 1 ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟΥ Νο.1 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

32. Οι προσφεύγοντες παραπονούνται ότι η ανάκληση της άδειας που τους είχε χορηγηθεί για την εκμετάλλευση λατομείου και ο χαρακτηρισμός του μεγαλύτερου μέρους του ακινήτου τους ως ζώνη απόλυτης προστασίας παραβίαζαν το δικαίωμά τους για ειρηνική απόλαυση της περιουσίας τους. Παραπονούνται επίσης ότι το υπόλοιπο μέρος του ακινήτου τους που δεν είχε χαρακτηριστεί ως ζώνη απόλυτης προστασίας ήταν μικρότερο του νομικά καθορισμένου εμβαδού για δόμηση.

Το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου Νο.1 προβλέπει:

“Κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο δικαιούται σεβασμού της περιουσίας του. Κανείς δεν μπορεί να στερηθεί της ιδιοκτησίας του παρά μόνο για λόγους δημόσιας ωφέλειας και υπό τους προβλεπόμενους υπό του νόμου και των γενικών αρχών του διεθνούς δικαίου όρους.

Οι προαναφερόμενες διατάξεις δεν θίγουν το δικαίωμα κάθε κράτους να θέσει σε ισχύ νόμους που κρίνει αναγκαίους για τη ρύθμιση της χρήσης

αγαθών σύμφωνα με το δημόσιο συμφέρον ή για να εξασφαλίσει την καταβολή φόρων ή άλλων εισφορών ή προστίμων”.

A. Επί του παραδεκτού

33. Η Κυβέρνηση προσβάλλει το παραδεκτό της αιτίασης για διάφορους λόγους βάσει των άρθρων 34 και 35§1 της Σύμβασης.

Το άρθρο 34 προβλέπει:

“Το Δικαστήριο μπορεί να επιληφθεί της εξέτασης προσφυγής που υποβάλλεται από οποιοδήποτε φυσικό πρόσωπο... που ισχυρίζεται ότι είναι θύμα παραβίασης, από ένα από τα Υψηλά Συμβαλλόμενα Μέρη, των δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται στη Σύμβαση ή στα Πρωτόκολλα της”.

Το άρθρο 35§1 ορίζει:

“Το Δικαστήριο δεν μπορεί να επιληφθεί προσφυγής παρά μόνο αφού εξαντληθούν τα εσωτερικά ένδικα μέσα, όπως αυτά νοούνται σύμφωνα με τις γενικώς παραδεκτές αρχές του δικαίου και εντός προθεσμίας έξι (6) μηνών από την ημερομηνία της τελεσίδικης εσωτερικής απόφασης”.

1. Μη εξάντληση των εσωτερικών ένδικων μέσων

(α) Οι ισχυρισμοί των διαδίκων

34. Η Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι η προσφυγή πρέπει να απορριφθεί ως προς τον έβδομο προσφεύγοντα, κ. Παναγιώτη Καραγεώργο, λόγω του ότι δεν άσκησε έφεση στο Εφετείο κατά της απόφασης 5568/2002 του Διοικητικού Πρωτοδικείου. Ειδικότερα, η αγωγή που άσκησαν οι υπόλοιποι προσφεύγοντες δεν επηρέασε τον έβδομο προσφεύγοντα, ο οποίος δεν είχε ασκήσει κανένα ένδικο μέσο μετά τη δημοσίευση της απόφασης του πρωτοδικείου και, συνεπώς, η προσφυγή πρέπει να απορριφθεί ως προς αυτόν.

35. Η Κυβέρνηση ισχυρίζεται επίσης ότι το τμήμα της προσφυγής που αφορά την καταγγελλόμενη παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου Νο.1 της Σύμβασης σχετικά με τη φερόμενη ζημία που υπέστησαν οι προσφεύγοντες λόγω της αδυναμίας τους να κτίσουν στο υπόλοιπο μέρος του ακινήτου τους πρέπει να απορριφθεί. Ειδικότερα, οι προσφεύγοντες δεν

είχαν αναφέρει ποτέ σχετική ζημία ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων. Ζήτησαν αποζημίωση μόνο σε σχέση με τη ζημία που φέρεται ότι υπέστησαν από τους περιορισμούς που επιβλήθηκαν στο ακίνητό τους και, συγκεκριμένα, ζήτησαν την αξία του ακινήτου τους, την αξία των υφιστάμενων εγκαταστάσεων και μηχανημάτων που βρίσκονταν στο λατομείο τους και το εισόδημα που θα αποκτούσαν αν τους επιτρεπόταν να συνεχίσουν τις εργασίες τους. Τέλος, η Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι οι προσφεύγοντες δεν επικαλέστηκαν ποτέ το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου Νο.1 της Σύμβασης ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων.

36. Οι προσφεύγοντες διατείνονται ότι είχαν εξαντλήσει όλα τα διαθέσιμα εθνικά ένδικα μέσα. Ειδικότερα, ως προς τον έβδομο προσφεύγοντα, η μη συμμετοχή του στη διαδικασία έφεσης δεν συνδεόταν με τη θέση του στο εφετείο καθώς, σύμφωνα με τον ΚΠολΔ, η έναρξη διαδικασίας από έναν συνιδιοκτήτη επηρέαζε όλους τους συνιδιοκτήτες. Όσον αφορά τον ισχυρισμό της Κυβέρνησης ότι δεν είχαν ζητήσει αποζημίωση για την αδυναμία τους να κτίσουν στο υπόλοιπο μέρος του ακινήτου τους, διατείνονται ότι η αγωγή αποζημίωσής τους περιλάμβανε αίτημα για τυχόν ζημία που υπέστησαν ως αποτέλεσμα τόσο της ανάκλησης της άδειας εκμετάλλευσης του λατομείου όσο και του χαρακτηρισμού του ακινήτου τους ως ζώνης απόλυτης προστασίας. Συνεπώς, το αίτημα αυτό αφορούσε έμμεσα τη ζημία που προκλήθηκε λόγω της αδυναμίας τους να κτίσουν στο υπόλοιπο μέρος του ακινήτου τους. Τέλος, δεν επικαλέστηκαν το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου Νο.1 της Σύμβασης άμεσα, αλλά έθεσαν όλα τα επιχειρήματά τους ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, τα οποία απέρριψαν την αγωγή αποζημίωσής τους, παραβιάζοντας έτσι τη Σύμβαση.

(β) Η εκτίμηση του Δικαστηρίου

37. Οι γενικές αρχές που αφορούν τον κανόνα εξάντλησης των εθνικών ένδικων μέσων παρατίθενται στην απόφαση επί της υπόθεσης *Vučković and Others v. Serbia* ([GC], νο.17153/11, §§69-77, 25.3.2014, βλ. επίσης *Gherghina v. Romania* [GC] (dec.), νο.42219/07, §§83-89, 9.7.2015).

38. Το Δικαστήριο σημειώνει πρώτον ότι ο έβδομος προσφεύγων δεν άσκησε έφεση κατά της πρωτόδικης απόφασης, αν και υπήρχαν διαθέσιμα ένδικα μέσα, όπως έφεση ενώπιον του Εφετείου και έφεση για νομικά ζητήματα ενώπιον του Ανωτάτου Διοικητικού Δικαστηρίου. Αυτή η παράλειψη δεν μπορεί να αντισταθμιστεί από το ότι οι υπόλοιποι προσφεύγοντες άσκησαν έφεση. Συνεπάγεται ότι αυτή η αιτίαση πρέπει να απορριφθεί σύμφωνα με το άρθρο 35 παρ.1 και 4 της Σύμβασης λόγω μη εξάντλησης των εθνικών ένδικων μέσων από τον έβδομο προσφεύγοντα.

39. Όσον αφορά το δεύτερο μέρος της ένστασης της Κυβέρνησης, το Δικαστήριο σημειώνει ότι οι προσφεύγοντες άσκησαν αγωγή αποζημίωσης ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, ζητώντας αποζημίωση για τη ζημία που φέρεται ότι υπέστησαν ως αποτέλεσμα των υπουργικών αποφάσεων. Ειδικότερα, ισχυρίζονται ότι η ζημία αυτή περιλαμβάνει την αξία του ακινήτου που είχε χαρακτηριστεί ως ζώνη απόλυτης προστασίας, την αξία των κτισμάτων και μηχανημάτων επί του ακινήτου και τα κέρδη που θα αποκόμιζαν εκμεταλλευόμενοι το λατομείο τους. Οι προσφεύγοντες ανέφεραν ότι το εμβαδόν του υπόλοιπου μέρους του ακινήτου τους ήταν μικρότερο από το νομικά καθοριζόμενο όριο δόμησης μόνο στο υπόμνημά τους ενώπιον του Ανωτάτου Διοικητικού Δικαστηρίου και δεν ισχυρίστηκαν ότι υπέστησαν ζημία λόγω του γεγονότος αυτού. Εν όψει των ανωτέρω, το Δικαστήριο κρίνει ότι οι προσφεύγοντες δεν έδωσαν στις εθνικές αρχές την ευκαιρία να αποκαταστήσει το ζήτημα μέσω του νομικού συστήματός της όσον αφορά αυτό το τμήμα της προσφυγής. Ως αποτέλεσμα, το μέρος της αιτίασης των προσφευγόντων που αφορά τη ζημία που υπέστησαν λόγω της αδυναμίας τους να κτίσουν στο υπόλοιπο μέρος του ακινήτου τους πρέπει να απορριφθεί βάσει του άρθρου 35 παρ.1 και 4 της Σύμβασης λόγω μη εξάντλησης των εθνικών ένδικων μέσων.

40. Τέλος, όσον αφορά τον ισχυρισμό της Κυβέρνησης ότι οι προσφεύγοντες δεν επικαλέστηκαν το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου Νο.1 της Σύμβασης ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι οι αιτιάσεις που πρόκειται να προβληθούν στη συνέχεια ενώπιόν του

αρκεί να έχουν προβληθεί ενώπιον της αρμόδιας εθνικής αρχής τουλάχιστον κατ' ουσίαν (βλ. *Vučković and Others*, ανωτέρω, §72). Όσον αφορά το περιεχόμενο της αγωγής αποζημίωσης των προσφευγόντων, το Δικαστήριο απορρίπτει αυτό το μέρος της ένστασης της Κυβέρνησης σχετικά με την μη εξάντληση των εθνικών ένδικων μέσων.

2. Η ιδιότητα θύματος των προσφευγόντων

(α) Οι ισχυρισμοί των διαδίκων

41. Η Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι οι προσφεύγοντες δεν ήταν θύματα παραβίασης της Σύμβασης. Ειδικότερα, η πρώτη και η δεύτερη προσφεύγουσα είχαν αποκτήσει την κυριότητα του ακινήτου το 1980, δηλαδή μετά τη δημοσίευση της υπουργικής απόφασης Φ31/55679/4945/5-5-1976 που χαρακτήρισε την περιοχή ως “αρχαιολογικό χώρο”. Οι υπόλοιποι προσφεύγοντες απέκτησαν την κυριότητα του ακινήτου μετά τη δημοσίευση της υπουργικής απόφασης ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Α1/Φ.10/13624/ 725/27-3-1991 που χαρακτήρισε την περιοχή ως ζώνη απόλυτης προστασίας, και μετά την ανάκληση της άδειας εκμετάλλευσης του λατομείου. Συνεπώς, οι εθνικές αρχές δεν επενέβησαν στην περιουσία των προσφευγόντων καθώς, όταν δημοσιεύτηκαν οι υπουργικές αποφάσεις, οι προσφεύγοντες δεν είχαν την κυριότητα του ακινήτου, κι έτσι δεν μπορούν να ισχυριστούν ότι ήταν θύματα παραβίασης της Σύμβασης. Επίσης, οι προσφεύγοντες ή οι δικαιοπάροχοί τους γνώριζαν πολύ καλά ότι από το 1979 και εξής, δηλαδή από την ημερομηνία δημοσίευσης της πρώτης υπουργικής απόφασης, ότι το ακίνητό τους βρισκόταν σε αρχαιολογική περιοχή όπου ίσχυαν περιορισμοί, όπως η απαγόρευση κατασκευής κτισμάτων χωρίς την προηγούμενη άδεια της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας. Γνώριζαν επίσης ότι η άδεια εκμετάλλευσης του λατομείου είχε χορηγηθεί υπό αυστηρές προϋποθέσεις και υπόκειτο σε ανάκληση. Λαμβάνοντας υπ' όψιν τους ανωτέρω παράγοντες, η Κυβέρνηση διατείνεται ότι οι προσφεύγοντες δεν μπορούν να ισχυριστούν ότι είναι θύματα παραβίασης της Σύμβασης.

42. Οι προσφεύγοντες προσέβαλλαν τους ανωτέρω ισχυρισμούς. Ειδικότερα, ισχυρίστηκαν ότι η πρώτη και δεύτερη προσφεύγουσα και οι

δικαιοπάροχοι των υπόλοιπων προσφευγόντων απέκτησαν την κυριότητα του ακινήτου το 1980 και 1981, πολλά χρόνια πριν το χαρακτηρισμό της περιοχής ως περιοχής απόλυτης προστασίας. Η πρώτη απόφαση χαρακτηρισμού της περιοχής ως αρχαιολογικού χώρου δεν περιλάμβανε τοπογραφικό διάγραμμα και δεν ήταν σαφές κατά πόσον μέρος ή το σύνολο του ακινήτου των προσφευγόντων περιλαμβανόταν στην προστατευμένη περιοχή. Επίσης, η παραβίαση των δικαιωμάτων των προσφευγόντων βάσει του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου Νο.1 της Σύμβασης ξεκίνησε με τις υπουργικές αποφάσεις, αλλά ολοκληρώθηκε με τις αποφάσεις των εθνικών δικαστηρίων που απέρριψαν την αγωγή τους για αποζημίωση. Εάν τα εθνικά δικαστήρια είχαν εγκρίνει το αίτημά τους, τότε ο περιορισμός που επιβλήθηκε επί του ακινήτου τους θα ήταν αναλογικός, καθώς θα είχαν λάβει αποζημίωση για τη ζημία που υπέστησαν.

(β) Η εκτίμηση του Δικαστηρίου

43. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι, για να μπορεί να επικαλεστεί κάποιος το άρθρο 34 της Σύμβασης ως προσφεύγων, θα πρέπει να πληροί δύο προϋποθέσεις: θα πρέπει να εμπίπτει σε μία από τις κατηγορίες των αιτούντων που αναφέρονται στην διάταξη αυτή της Σύμβασης και θα πρέπει να μπορεί να ισχυριστεί ότι είναι θύμα παραβίασης της Σύμβασης. Όσον αφορά την έννοια του “θύματος”, σύμφωνα με την πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, θα πρέπει να ερμηνεύεται κατά τρόπο αυτόνομο και ανεξάρτητα από τις εθνικές έννοιες όπως αυτές που αφορούν το συμφέρον ή την ενεργητική νομιμοποίηση (βλ. *Gorraiz Lizarraga and Others v. Spain*, νο.62543/00, §35, ECHR 2004-III), αν και το Δικαστήριο πρέπει να λαμβάνει υπ’ όψιν το γεγονός ότι ο προσφεύγων ήταν διάδικος σε εθνική διαδικασία (βλ. *Micallef v. Malta* [GC], νο.17056/06, §47, ECHR 2009). Με τον όρο “θύμα”, το άρθρο 34 της Σύμβασης χαρακτηρίζει το άμεσο ή άμεσο θύμα (ή θύματα) της επικαλούμενης παραβίασης (βλ. *Sarl du Parc d’Activités de Blotzheim v. France*, νο.72377/01, §20, 11.7.2006). Έτσι, το άρθρο 34 αφορά όχι μόνον το άμεσο θύμα (ή θύματα) της επικαλούμενης παραβίασης, αλλά και κάθε έμμεσο θύμα στο οποίο η παραβίαση αυτή θα

μπορούσε να προκαλέσει ζημία ή που θα είχε έγκυρο προσωπικό συμφέρον να ζητήσει να τεθεί τέλος στην εν λόγω παραβίαση (βλ. *Βαλλιανάτος κλπ. κατά Ελλάδος* [GC], νο.29381/09 και 32684/09, §47, ECHR 2013 (αποσπάσματα)).

44. Στην προκείμενη υπόθεση, το Δικαστήριο σημειώνει ότι η πρώτη και δεύτερη προσφεύγουσα απέκτησαν την κυριότητα του ακινήτου το 1980, μετά τη δημοσίευση της υπουργικής απόφασης του 1976 που το χαρακτήρισε ως αρχαιολογικό χώρο. Οι υπόλοιποι προσφεύγοντες απέκτησαν το ακίνητο με κληρονομία ή δωρεά τα επόμενα χρόνια. Ως νόμιμοι ιδιοκτήτες, όλοι οι προσφεύγοντες ξεκίνησαν διαδικασίες ενώπιον των εθνικών διοικητικών δικαστηρίων, τα οποία δέχθηκαν τη νόμιμη ιδιότητά τους αλλά απέρριψαν την αγωγή αποζημίωσής τους. Επίσης, δεν αμφισβητήθηκε το ότι οι προσφεύγοντες ήταν νόμιμοι κληρονόμοι των προγόνων τους. Το Δικαστήριο σημειώνει επίσης ότι, εκτός από την επέμβαση στο δικαίωμά τους για ειρηνική απόλαυση της περιουσίας τους, η αιτίαση των προσφευγόντων εκτείνεται στην παράλειψη καταβολής αποζημίωσης προς αυτούς. Οι ανωτέρω παράγοντες αρκούν ώστε να συμπεράνει το Δικαστήριο ότι οι προσφεύγοντες έχουν δικαίωμα κατάθεσης της παρούσας προσφυγής. Έτσι, απορρίπτεται η ένσταση της Κυβέρνησης.

3. Άλλα ζητήματα παραδεκτού

45. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι η αιτίαση των προσφευγόντων βάσει του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου Νο.1 της Σύμβασης αποτελείται από δύο διακριτά μέρη: αφ' ενός, οι προσφεύγοντες παραπονούνται για την υπουργική απόφαση που εκδόθηκε το 1989 και ανακάλεσε την απόφαση της Εφορείας από 25 Νοεμβρίου 1980 με την οποία χορηγήθηκε στους προσφεύγοντες άδεια λειτουργίας του λατομείου και, αφ' ετέρου, παραπονούνται για την υπουργική απόφαση που εκδόθηκε το 1991 και χαρακτήρισε το μεγαλύτερο μέρος του ακινήτου τους ως ζώνη απόλυτης προστασίας. Ισχυρίζονται ότι και οι δύο αποφάσεις παραβίασαν το δικαίωμά τους για ειρηνική απόλαυση της περιουσίας τους. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι αυτές οι δύο αιτιάσεις πρέπει να εξεταστούν χωριστά.

46. Όσον αφορά το πρώτο μέρος της αιτίας, δηλ. αυτό που αφορά την υπουργική απόφαση του 1989 με την οποία ανακλήθηκε η άδεια των προσφευγόντων, το Δικαστήριο σημειώνει ότι τα έγγραφα στην κατοχή του υποδηλώνουν ότι, αν και πολλές φορές η Εφορεία ζήτησε από το Νομάρχη να ανακαλέσει την άδεια 205/1981 έτσι ώστε να τεθεί σε ισχύ η υπουργική απόφαση, η άδεια όχι μόνο δεν ανακλήθηκε, αλλά ανανεώθηκε. Βάσει των ανωτέρω πληροφοριών, το Δικαστήριο δεν κατανοεί πώς επηρέασε η πρώτη υπουργική απόφαση το δικαίωμα των προσφευγόντων για ειρηνική απόλαυση της περιουσίας τους, καθώς δεν εκτελέστηκε ποτέ με τρόπο που να επηρεάζει τη λειτουργία του λατομείου. Συνεπάγεται ότι η σχετική αιτία των προσφευγόντων είναι έκδηλα αβάσιμη και, συνεπώς, πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτη σύμφωνα με το άρθρο 35 παρ.3 στ.(α) και 4 της Σύμβασης.

47. Όσον αφορά το μέρος της αιτίας που αφορά το χαρακτηρισμό του μεγαλύτερου μέρους του ακινήτου των προσφευγόντων ως ζώνη απόλυτης προστασίας, το Δικαστήριο σημειώνει ότι δεν είναι έκδηλα αβάσιμη υπό την έννοια του άρθρου 35 παρ.3 στ.(α) της Σύμβασης. Σημειώνει επίσης ότι δεν είναι απαράδεκτη για άλλους λόγους. Συνεπώς, πρέπει να κηρυχθεί παραδεκτή.

B. Επί της ουσίας

1. Οι ισχυρισμοί των διαδίκων

48. Οι προσφεύγοντες ισχυρίζονται ότι παραβιάστηκε το δικαίωμά τους για ειρηνική απόλαυση της περιουσίας τους από την υπουργική απόφαση που δημοσιεύτηκε στις 3 Μαρτίου 1991 η οποία χαρακτήρισε 45.000 τ.μ. του ακινήτου τους – με συνολικό εμβαδόν περίπου 49.000 τ.μ. – ως ζώνη απόλυτης προστασίας. Η απόφαση αυτή οδήγησε τις εθνικές αρχές σε άρνηση ανανέωσης της άδειας εκμετάλλευσης του λατομείου που βρισκόταν στο ακίνητό τους. Αν και ο λόφος Γλα είχε χαρακτηριστεί αρχαιολογικός χώρος το 1976, αυτή η απόφαση δεν περιλάμβανε τοπογραφικό διάγραμμα που να ορίζει την ακριβή περιοχή που θεωρείτο αρχαιολογικός χώρος. Συνεπώς, η απόφαση από 3 Μαρτίου 1991 που

χαρακτήριζε το μεγαλύτερο μέρος του ακινήτου τους ως ζώνη απόλυτης προστασίας είχε οριοθετήσει το ακίνητό τους για πρώτη φορά.

49. Οι προσφεύγοντες τόνισαν ότι η άδεια εκμετάλλευσης του λατομείου ανανεώθηκε μεταξύ 1991 και 1993, δηλαδή μετά το χαρακτηρισμό του ακινήτου τους ως ζώνη απόλυτης προστασίας. Αυτό αποδεικνύει ότι οι δραστηριότητές τους ήταν συμβατές προς την προστασία των αρχαιοτήτων που βρίσκονταν στο ακίνητό τους.

50. Οι προσφεύγοντες παραπονούνται επίσης για τις εθνικές αποφάσεις που απέρριψαν την αγωγή αποζημίωσής τους κρίνοντας ότι η πρωταρχική χρήση του ακινήτου τους ήταν γεωργική. Ούτε το άρθρο 24 του Συντάγματος ούτε άλλη νομική διάταξη προβλέπει διάκριση μεταξύ του πρωταρχικού προορισμού ενός ακινήτου και των κατ' εξαίρεση χρήσεών του. Στην προκείμενη υπόθεση, οι προσφεύγοντες εκμεταλλεύονταν το ακίνητό τους ως λατομείο, που ήταν η μόνη κατάλληλη χρήση του, δεδομένης της πετρώδους σύνθεσής του. Τα εθνικά δικαστήρια εσφαλμένα απέρριψαν την αγωγή τους για αποζημίωση εφαρμόζοντας αμάχητο αυστηρό τεκμήριο χωρίς νομική βάση – ότι δηλαδή ο προορισμός κάθε ακινήτου εκτός σχεδίου πόλεως ήταν γεωργικός – γεγονός που οδήγησε στο ότι οι προσφεύγοντες έφεραν το βάρος της προστασίας των αρχαίων ερειπίων που βρίσκονταν στο ακίνητό τους.

51. Η Κυβέρνηση διατείνεται ότι δεν υπήρξε παρέμβαση στο δικαίωμα των προσφευγόντων για ειρηνική απόλαυση της περιουσίας τους. Ειδικότερα, η υπουργική απόφαση Φ31/55679/4945/5-5-1976 είχε χαρακτηρίσει την περιοχή ως “αρχαιολογικό χώρο” λόγω της παρουσίας ερειπίων που χρονολογούνταν από τη μυκηναϊκή περίοδο, πριν αποκτήσουν οι προσφεύγοντες την κυριότητα του ακινήτου τους. Μετά το χαρακτηρισμό αυτό, η πρώτη και η δεύτερη προσφεύγουσα κατέστησαν ιδιοκτήτριες του ακινήτου. Αφού η περιοχή είχε χαρακτηριστεί ως ζώνη απόλυτης προστασίας με την υπουργική απόφαση ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Α1/Φ.10/13624/725/27-3-1991, ο τρίτος προσφεύγων και η ενδέκατη προσφεύγουσα κατέστησαν ιδιοκτήτες του ακινήτου. Συνεπώς, οι

εθνικές αρχές δεν παρενέβησαν στην περιουσία των προσφευγόντων, καθώς κατά το χρόνο δημοσίευσης των υπουργικών αποφάσεων οι προσφεύγοντες δεν κατείχαν το ακίνητο. Επίσης, οι προσφεύγοντες ή οι δικαιοπάροχοί τους γνώριζαν πολύ καλά από το 1976 – όταν δημοσιεύτηκε η πρώτη υπουργική απόφαση – ότι το ακίνητό τους βρισκόταν σε αρχαιολογικό χώρο στον οποίο ίσχυαν περιορισμοί.

52. Σε κάθε περίπτωση, ακόμη και αν υποτεθεί ότι υπήρξε παρέμβαση στην περιουσία των προσφευγόντων, η παρέμβαση αυτή ήταν σύμφωνη με τις προϋποθέσεις που ορίζει η Σύμβαση. Συγκεκριμένα, προβλεπόταν από το νόμο, δηλ. από το άρθρο 24 παρ.6 του Συντάγματος και τη σχετική νομοθεσία, εξυπηρετούσε δημόσιο συμφέρον για την προστασία των αρχαιοτήτων και της πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας και επιτυγχάνει “δίκαιη ισορροπία” μεταξύ των απαιτήσεων του γενικού συμφέροντος της κοινωνίας και των απαιτήσεων της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ατόμου.

53. Ειδικότερα, όσον αφορά την αναλογικότητα, η Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι τα μέτρα που εφαρμόστηκαν αποτελούσαν έλεγχο της χρήσης ακινήτων και, συνεπώς, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, δεν ήταν απαραίτητη η αποζημίωση. Επίσης, οι προσφεύγοντες δεν στερήθηκαν του δικαιώματός τους να εκμεταλλεύονται το ακίνητό τους και ήταν ελεύθεροι να το χρησιμοποιούν σύμφωνα με τον προορισμό του, όπως αποδείχθηκε ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων. Ειδικότερα, τα εθνικά δικαστήρια εξέτασαν τις διαθέσιμες αποδείξεις χωρίς να δεσμεύονται από κανένα τεκμήριο, και συμπέραναν ότι το βραχώδες μέρος του ακινήτου προοριζόταν για κτηνοτροφική χρήση, και το μη βραχώδες μέρος προοριζόταν για καλλιέργειες. Το συμπέρασμα αυτό βασίστηκε σε έγγραφο της Νομαρχίας που ανέφερε ότι το ακίνητο δεν βρισκόταν σε λατομική περιοχή και μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ως ανωτέρω. Αν και αληθεύει ότι τα εθνικά δικαστήρια είχαν εφαρμόσει προηγουμένως το τεκμήριο ότι ο προορισμός οποιουδήποτε ακινήτου εκτός σχεδίου πόλεως ήταν γεωργικός, μετά την απόφαση του Δικαστηρίου στην

υπόθεση *Z.A.N.T.E.–Μαραθονήσι ΑΕ κατά της Ελλάδος* (no.14216/03, 6.12.2007), αυτή η νομολογία άλλαξε και τα εθνικά δικαστήρια ήταν ελεύθερα να αξιολογούν τις σχετικές αποδείξεις προκειμένου να καταλήξουν σε συμπεράσματα σχετικά με τον προορισμό ενός ακινήτου (βλ. παραγράφους 30-31 ανωτέρω, στην ενότητα “Συναφές εθνικό δίκαιο και πρακτική”). Εν όψει των παραπάνω, τα εθνικά δικαστήρια συμπέραναν δικαίως ότι η ουσία του δικαιώματος των προσφευγόντων για ειρηνική απόλαυση της περιουσίας τους δεν είχε παραβιαστεί και ότι τα μέτρα ελέγχου της χρήσης δεν δέσμευσαν υπερβολικά το ακίνητο των προσφευγόντων σε σχέση με τον προορισμό του.

2. Η εκτίμηση του Δικαστηρίου

(α) Εφαρμογή του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου Νο.1 και η ύπαρξη παρέμβασης

54. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι το Άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου Νο.1, το οποίο εγγυάται στην ουσία το δικαίωμα της ιδιοκτησίας, περιλαμβάνει τρεις χωριστούς κανόνες. Ο πρώτος κανόνας, που εκφράζεται στο πρώτο εδάφιο της πρώτης παραγράφου και είναι γενικής φύσης, καθορίζει την αρχή της ειρηνικής απόλαυσης της ιδιοκτησίας. Ο δεύτερος κανόνας, στο δεύτερο εδάφιο της ίδιας παραγράφου, καλύπτει στέρηση της περιουσίας και τη θέτει υπό την αίρεση ορισμένων προϋποθέσεων. Ο τρίτος, που περιέχεται στη δεύτερη παράγραφο, αναγνωρίζει ότι τα Συμβαλλόμενα Κράτη δικαιούνται, μεταξύ άλλων, να ελέγχουν τη χρήση ιδιοκτησίας σύμφωνα με το γενικό συμφέρον, εφαρμόζοντας τους νόμους που κρίνουν απαραίτητους για το σκοπό αυτό. Ωστόσο, οι κανόνες δεν είναι “διακριτοί” υπό την έννοια ότι δεν είναι ασύνδετοι. Ο δεύτερος και ο τρίτος κανόνας, που αναφέρονται σε συγκεκριμένες περιπτώσεις παρέμβασης στο δικαίωμα ειρηνικής απόλαυσης ιδιοκτησίας, θα πρέπει να ερμηνευθούν υπό το φως της γενικής αρχής που καθορίζεται στον πρώτο κανόνα (βλ. μεταξύ άλλων *Fábián v. Hungary* [GC], no.78117/13, §60, ECHR 2017 (αποσπάσματα)).

55. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι η Κυβέρνηση αμφισβήτησε το ότι ο χαρακτηρισμός του μεγαλύτερου μέρους του ακινήτου των προσφευγόντων ως ζώνης απόλυτης προστασίας ισοδυναμεί με παρέμβαση υπό την έννοια της νομολογίας του Δικαστηρίου. Ωστόσο, το Δικαστήριο παρατηρεί ότι η Κυβέρνηση απλώς επανέλαβε τους ισχυρισμούς της αναφορικά με την ιδιότητα θύματος των προσφευγόντων. Εν όψει του συμπεράσματος που αφορά την ένσταση της Κυβέρνησης όσον αφορά αυτό το ζήτημα, το Δικαστήριο θεωρεί ότι ο χαρακτηρισμός του μεγαλύτερου μέρους του ακινήτου των προσφευγόντων ως ζώνη απόλυτης προστασίας ισοδυναμεί με παρέμβαση στο δικαίωμά τους για ειρηνική απόλαυση της περιουσίας τους.

56. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι οι διάδικοι έχουν αποκλίνουσες απόψεις για το κατά πόσον η εν λόγω παρέμβαση ισοδυναμεί με στέρηση αγαθού υπό την έννοια του δεύτερου εδαφίου της πρώτης παραγράφου του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου Νο.1 της Σύμβασης ή με έλεγχο της χρήσης του ακινήτου σύμφωνα με το γενικό συμφέρον υπό την έννοια της δεύτερης παραγράφου του άρθρου αυτού. Το Δικαστήριο κρίνει ότι, αν και οι προσφεύγοντες δεν μπορούσαν να διεξάγουν τις εργασίες τους ή να εκμεταλλευτούν το ακίνητό τους όπως επιθυμούσαν, παρέμειναν ιδιοκτήτες του ακινήτου και διατηρούσαν οικονομικά δικαιώματα με τη μορφή του ακινήτου και του ενεργητικού της επιχείρησής τους. Υπό τις περιστάσεις αυτές, ο χαρακτηρισμός του ακινήτου τους ως ζώνη απόλυτης προστασίας δεν πρέπει να θεωρηθεί ως στέρηση αγαθών για τους σκοπούς του δεύτερου εδαφίου του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου Νο.1, αλλά ως μέτρο ελέγχου της χρήσης ακινήτου (βλ. *Ανώνυμος Τουριστική Εταιρία Ξενοδοχεία Κρήτης κατά Ελλάδος*, νο.35332/05, §46, 21.2.2008, βλ. επίσης *Megadat.com SRL v. Moldova*, νο.21151/04, §65, ECHR 2008). Συνεπώς, η παρέμβαση πρέπει να εξεταστεί βάσει του δεύτερου εδαφίου του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου Νο.1.

(β) Νομιμότητα και σκοπός της παρέμβασης

57. Όσον αφορά τη νομιμότητα του μέτρου, το Δικαστήριο σημειώνει ότι δεν υπάρχει διαφωνία μεταξύ των διαδίκων. Σημειώνει επίσης ότι το εν

λόγω μέτρο εξυπηρετούσε νόμιμο σκοπό, δηλαδή την προστασία των αρχαιοτήτων και της πολιτιστικής κληρονομιάς. Το Δικαστήριο έχει ήδη κρίνει ότι η διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και, όπου αρμόζει, η αειφόρος χρήση της, επιδιώκουν το νόμιμο σκοπό της διατήρησης μιας ορισμένης ποιότητας ζωής και της διατήρησης των ιστορικών, πολιτιστικών και καλλιτεχνικών ριζών μιας περιοχής και των κατοίκων της, και έτσι αποτελούν ουσιαστική αξία, η προστασία και προαγωγή της οποίας αποτελούν χρέος των δημόσιων αρχών (βλ. *Kozacioğlu v. Turkey* [GC], νο.2334/03, §54, 19.2.2009, και *Petar Matas v. Croatia*, νο.40581/12, §35, 4.10.2016).

(γ) Κατά πόσον υπήρξε δίκαιη ισορροπία

58. Κατά την πάγια νομολογία, η δεύτερη παράγραφος του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου Νο.1 πρέπει να ερμηνεύεται υπό το φως της αρχής που περιλαμβάνεται στο πρώτο εδάφιο του άρθρου (βλ. μεταξύ άλλων, *James and Others v. the United Kingdom*, 21.2.1986, §37, Series A no.98, *Broniowski v. Poland* [GC], νο.31443/96, §134, ECHR 2004-V, και *Brosset-Triboulet and Others v. France* [GC], νο.34078/02, §80, 29.3.2010). Κατά συνέπεια, ένας νόμος που παρεμβαίνει στο δικαίωμα ειρηνικής απόλαυσης αγαθών πρέπει να επιτυγχάνει “δίκαιη ισορροπία” μεταξύ των απαιτήσεων του γενικού συμφέροντος της κοινωνίας και των απαιτήσεων της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ατόμου. Η αναζήτηση αυτής της ισορροπίας αντανακλάται στη δομή του άρθρου 1 ως συνόλου και, συνεπώς, και στη δεύτερη παράγραφο αυτού: πρέπει να υπάρχει εύλογη σχέση αναλογικότητας μεταξύ των μέσων που χρησιμοποιούνται και του σκοπού που επιδιώκεται. Για να προσδιοριστεί κατά πόσον εκπληρώνεται αυτή η απαίτηση, το Δικαστήριο αναγνωρίζει ότι το κράτος διαθέτει ευρύ περιθώριο εκτίμησης ως προς την επιλογή των μέσων εφαρμογής και ως προς τη διαπίστωση του κατά πόσον οι συνέπειες της εφαρμογής δικαιολογούνται με βάση το γενικό συμφέρον για το σκοπό της επίτευξης του αντικειμένου του εν λόγω νόμου (βλ. *Chassagnou and Others v. France* [GC], νο.25088/94 και 2 άλλα, §75, ECHR

1999-III, *Schneider v. Luxembourg*, vo.2113/04, §45, 10.7.2007, και *Depalle v. France* [GC], vo.34044/02, §83, ECHR 2010).

59. Όσον αφορά τις περιστάσεις της προκείμενης υπόθεσης, το Δικαστήριο σημειώνει ότι κατ' ουσίαν οι προσφεύγοντες παραπονούνται ότι ο χαρακτηρισμός του μεγαλύτερου μέρους της γης τους ως ζώνης απόλυτης προστασίας οδήγησε στη μη ανανέωση της άδειας λειτουργίας του λατομείου, γεγονός που τους προξένησε οικονομική ζημία για την οποία δεν έλαβαν αποζημίωση. Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο σημειώνει κατ' αρχάς ότι οι προσφεύγοντες δεν προσκόμισαν αίτημα ανανέωσης της άδειας εκμετάλλευσης το οποίο φέρεται ότι υπέβαλαν στη Νομαρχία, ούτε προσκόμισαν απορριπτική απόφαση αυτού του αιτήματος. Βάσει των ανωτέρω, το Δικαστήριο δεν μπορεί να διαπιστώσει κατά πόσον υπάρχει αιτιώδης συνάφεια μεταξύ του χαρακτηρισμού του μεγαλύτερου μέρους του ακινήτων των προσφευγόντων ως ζώνης απόλυτης προστασίας και της μη ανανέωσης της άδειάς τους, ή κατά πόσον αυτό ήταν το αποτέλεσμα επανειλημμένων παραβιάσεων των όρων της πρώτης άδειας εκμετάλλευσης ή απλώς το αποτέλεσμα της εκτίμησης των αναγκών της Νομαρχίας σε αδρανή υλικά. Ειδικότερα, δεν αποτελεί καθήκον του Δικαστηρίου να πιθανολογήσει γιατί δεν ανανεώθηκε η άδεια των προσφευγόντων. Για τους σκοπούς της εκτίμησης της αναλογικότητας, αρκεί να διαπιστωθεί ότι ο χαρακτηρισμός του ακινήτου των προσφευγόντων ως ζώνης απόλυτης προστασίας εξασφάλισε “δίκαιη ισορροπία” μεταξύ των απαιτήσεων του γενικού συμφέροντος της κοινωνίας και των απαιτήσεων προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων των προσφευγόντων.

60. Το Δικαστήριο σημειώνει επίσης ότι το ακίνητο στο οποίο βρισκόταν το λατομείο χαρακτηρίστηκε ως αρχαιολογική περιοχή το 1976, δηλαδή πολύ πριν αποκτήσει την κυριότητα της γης οποιοσδήποτε εκ των προσφευγόντων ή των δικαιωπαρόχων τους. Το Δικαστήριο σημειώνει το επιχείρημα των προσφευγόντων ότι η υπουργική απόφαση του 1976 δεν καθόριζε συγκεκριμένα όρια που να οριοθετούν την περιοχή που θεωρείται αρχαιολογικός χώρος. Ωστόσο, από το περιεχόμενο αυτής της απόφασης

καθίσταται σαφές για το Δικαστήριο ότι ολόκληρη η περιοχή του λόφου Γλα θεωρείτο αρχαιολογικός χώρος. Επίσης, αυτό θα πρέπει να ήταν σαφές για τους προσφεύγοντες και τους δικαιοπαρόχους τους, δεδομένου ότι η άδεια του Νομάρχη για τη λειτουργία του λατομείου χορηγήθηκε μετά την απόφαση της Εφορείας, η οποία ενέκρινε το αίτημα βάσει του ότι το λατομείο θα λειτουργούσε εντός συγκεκριμένων οριοθετημένων ορίων προκειμένου να προστατεύονται τα μνημεία, οι οποίοι όροι αναφέρονται ρητά στην άδεια. Επιπλέον, το Δικαστήριο σημειώνει ότι κάθε απόφαση της Νομαρχίας που εξουσιοδοτούσε την εκμετάλλευση του λατομείου προσδιόριζε όρια εντός των οποίων μπορούσε να λειτουργήσει το λατομείο. Η πρώτη περιλάμβανε επίσης τον όρο ότι οι προσφεύγοντες πρέπει να λάβουν όλα τα απαραίτητα μέτρα προστασίας του περιβάλλοντος από τη σκόνη και, αν δεν το έκαναν, η άδεια θα μπορούσε να ανακληθεί και δεν θα υπήρχε κανένας λόγος για τον οποίο οι προσφεύγοντες θα αποκτούσαν δικαίωμα αποζημίωσης εάν η εκμετάλλευση του λατομείου απαγορευόταν. Επίσης, η δεύτερη απόφαση της Νομαρχίας περιλάμβανε ρητούς όρους ότι οι προσφεύγοντες θα έπρεπε να τηρούν αυστηρά τους όρους και τις προϋποθέσεις που έθετε η Αρχαιολογική Υπηρεσία. Συνεπώς, το Δικαστήριο δέχεται ότι, όταν οι προσφεύγοντες και οι δικαιοπάροχοί τους απέκτησαν την κυριότητα του ακινήτου, γνώριζαν ότι είχε ήδη χαρακτηριστεί ως αρχαιολογικός χώρος.

61. Επιπλέον, το Δικαστήριο σημειώνει ότι οι προσφεύγοντες δεν σεβάστηκαν τα όρια που προσδιορίζονταν στην άδεια λειτουργίας του λατομείου. Από τα έγγραφα που προσκόμισε η Κυβέρνηση φαίνεται ότι πολλές φορές οι προσφεύγοντες προειδοποιήθηκαν επειδή εκτελούσαν εξορυκτικές δραστηριότητες εκτός της επιτρεπόμενης περιοχής, γεγονός που οδήγησε σε σοβαρή ζημία των μνημείων που βρίσκονταν στο ακίνητό τους. Αυτό οδήγησε στην ποινική καταδίκη των προσφευγόντων για καταστροφή αρχαιοτήτων το 1989. Το Δικαστήριο σημειώνει επίσης τις πολλαπλές προσπάθειες της Εφορείας να προστατεύσει τις αρχαιότητες από τότε που ξεκίνησαν οι εργασίες στο λατομείο έως ότου σταμάτησε τελικά

να λειτουργεί το 1993, συμπεριλαμβανομένης της ανάκλησης το 1989 της απόφασής της από 25 Νοεμβρίου 1980 με την οποία χορηγήθηκε άδεια στους προσφεύγοντες να λειτουργήσουν το λατομείο. Όπως σημείωσαν τα εθνικά δικαστήρια, η ανάκληση ήταν αποτέλεσμα του ότι οι προσφεύγοντες υπερέβησαν τα όρια που είχαν επιβληθεί για να προστατευτούν τα αρχαία μνημεία.

62. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο, η άδεια εκμετάλλευσης λατομείου εκτός των περιοχών που χαρακτηρίζονται ως λατομικές περιοχές επιτρεπόταν μόνο κατ' εξαίρεση και μετά από συγκεκριμένη διαδικασία που απαιτούσε τη συγκατάθεση αρκετών αρμόδιων αρχών (βλ. την παράγραφο 27 ανωτέρω).

63. Με βάση τα παραπάνω, το Δικαστήριο δεν πείστηκε ότι οι προσφεύγοντες εκμεταλλεύονταν το λατομείο με τρόπο που ήταν ανεμπόδιστος ή ότι η διοίκηση τους έδωσε τη νόμιμη προσδοκία ότι θα μπορούσαν να συνεχίσουν να λειτουργούν το λατομείο (βλ. *Παραθεριστικός Συνεταιρισμός Στεγάσεως Υπαλλήλων Τραπεζής της Ελλάδος κατά Ελλάδος* (δίκαιη ικανοποίηση), νο.2998/08, §22, 29.1.2013). Το Δικαστήριο καταλήγει συνεπώς στο συμπέρασμα ότι οι προσφεύγοντες γνώριζαν πάντα ότι οι αποφάσεις που επέτρεπαν την εκμετάλλευση του λατομείου ήταν αβέβαιες και ανακλητές, και ότι αγνόησαν τους όρους υπό τους οποίους χορηγήθηκε η άδεια εκμετάλλευσης (βλ. *Depalle v. France* [GC], νο.34044/02, §86, ECHR 2010). Αντίθετα, δεν μπορεί να ισχυριστεί κανείς ότι οι αρμόδιες αρχές, ιδίως η Εφορεία και το αρμόδιο υπουργείο, επέδειξαν αμέλεια όσον αφορά την εκμετάλλευση του λατομείου και τις επιπτώσεις του στις αρχαιότητες που βρίσκονταν σε αυτό. Αν και όντως η Νομαρχία δεν επέδειξε την ίδια ανησυχία από την αρχή, το Δικαστήριο σημειώνει ότι, όσον αφορά τη συνολική στάση των αρχών, άρχισαν να ενεργούν εγκαίρως, από το 1981, σε σχέση με τον κίνδυνο για τις αρχαιότητες που αποτελούσαν οι δραστηριότητες των προσφευγόντων, συμπεριλαμβανομένου του ποινικού δικαίου. Στο πλαίσιο αυτό, η υπουργική απόφαση που χαρακτήριζε την περιοχή ως ζώνη απόλυτης

προστασίας ανταποκρινόταν σε μια ανησυχία για την προστασία των αρχαιοτήτων που είχαν επηρεαστεί σημαντικά από τις εξορυκτικές δραστηριότητες, και σε μια γενικότερη ανησυχία για τη διατήρηση των ιστορικών, πολιτιστικών και καλλιτεχνικών ριζών της περιοχής και των κατοίκων της – ουσιαστικές αξίες των οποίων η προστασία και προαγωγή αποτελούν χρέος των δημόσιων αρχών (βλ. *Kozacioğlu*, ανωτέρω, §54).

64. Τέλος, το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι όταν πρόκειται για μέτρο ελέγχου της χρήσης ακινήτου, η έλλειψη αποζημίωσης αποτελεί παράγοντα που λαμβάνεται υπ' όψιν για τον προσδιορισμό του κατά πόσον εξασφαλίστηκε δίκαιη ισορροπία, αλλά δεν επαρκεί από μόνο του για να αποτελέσει παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου Νο. 1 (βλ. *Ανώνυμος Τουριστική Εταιρία Ξενοδοχεία Κρήτης κατά Ελλάδος*, νο. 35332/05, §45, 21.2.2008). Στην προκείμενη υπόθεση, λαμβάνοντας υπ' όψιν τους κανόνες που διέπουν την προστασία ιστορικών και πολιτιστικών μνημείων, τη συμπεριφορά των προσφευγόντων, και το γεγονός ότι οι προσφεύγοντας θα έπρεπε να γνώριζαν ότι το λατομείο τους λειτουργούσε σε μη λατομική περιοχή που είχε χαρακτηριστεί ως αρχαιολογικός χώρος πριν αποκτήσουν την κυριότητα του ακινήτου, η έλλειψη αποζημίωσης δεν μπορεί, κατά την άποψη του Δικαστηρίου, να θεωρηθεί μέτρο δυσανάλογο προς τον έλεγχο της χρήσης του ακινήτου των προσφευγόντων, το οποίο εφαρμόστηκε για λόγους γενικού συμφέροντος.

65. Επίσης, το Δικαστήριο παρατηρεί ότι, αντίθετα με τους ισχυρισμούς των προσφευγόντων, τα εθνικά δικαστήρια εξέτασαν πλήρως τα επιχειρήματά τους. Τα αιτήματα αποζημίωσής τους απορρίφθηκαν βάσει του ότι η άδεια εκμετάλλευσης είχε χορηγηθεί κατ' εξαίρεση, κι έτσι οι προσφεύγοντες δεν μπορούσαν να ζητήσουν αποζημίωση λόγω αυτής της κατ' εξαίρεση χρήσης, η οποία είχε χορηγηθεί υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις και για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Το Δικαστήριο σημειώνει το επιχείρημα των προσφευγόντων ότι τα εθνικά δικαστήρια εφάρμοσαν αμάχητο τεκμήριο όσον αφορά τον προσδιορισμό του ακινήτου, και έτσι απέρριψαν εσφαλμένα τα αιτήματα αποζημίωσής τους. Αν και αληθεύει

ότι το Δικαστήριο διαπίστωσε παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου Νο.1 της Σύμβασης σε μια σειρά αποφάσεων λόγω του ότι τα εθνικά δικαστήρια είχαν εφαρμόσει αμάχητο τεκμήριο σε σχέση με τον προορισμό ενός ακινήτου, το Δικαστήριο σημειώνει ότι, μετά από αυτές τις αποφάσεις, άλλαξε η εθνική νομολογία. Συγκεκριμένα, είναι σαφές από τις εθνικές αποφάσεις στις οποίες βασίστηκε η Κυβέρνηση ότι, μετά την αλλαγή της νομολογίας, ο εθνικός δικαστής ήταν ελεύθερος να λάβει υπ' όψιν τις συγκεκριμένες περιστάσεις της υπόθεσης όταν έκρινε τον προορισμό ενός ακινήτου, και να εξετάζει τις υποθέσεις κατά περίπτωση (βλ. τις παραγράφους 30-31 ανωτέρω). Όσον αφορά τις περιστάσεις της προκείμενης υπόθεσης, τα εθνικά δικαστήρια εξέτασαν τον προορισμό του ακινήτου και έκριναν ότι το ακίνητο δεν βρισκόταν σε λατομική περιοχή και ότι η άδεια εκμετάλλευσης είχε χορηγηθεί κατ' εξαίρεση. Βάσισαν την κρίση τους, μεταξύ άλλων, σε ένα έγγραφο που περιέγραφε τη μορφολογία του ακινήτου και τις επιτρεπόμενες χρήσεις στην περιοχή. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει σχετικά ότι, σύμφωνα με την πάγια νομολογία του, δεν αποτελεί καθήκον του να αντικαθιστά τα εθνικά δικαστήρια, τα οποία είναι σε καλύτερη θέση να αξιολογούν τις αποδείξεις ενώπιόν τους και να διαπιστώνουν τα πραγματικά περιστατικά. Κατ' αρχήν, το Δικαστήριο δεν παρεμβαίνει, εκτός εάν οι αποφάσεις των εθνικών δικαστηρίων φαίνονται αυθαίρετες ή έκδηλα παράλογες (βλ. *ΟΑΟ Neftyanaya Kompaniya Yukos v. Russia*, νο.14902/04, §589, 20.9.2011). Αφού εξέτασε το υλικό της υπόθεσης, τους ισχυρισμούς των διαδίκων και τις εθνικές αποφάσεις, το Δικαστήριο δεν διακρίνει αυθαίρετο ή έκδηλα παράλογο σκεπτικό στις αποφάσεις αυτές, οι οποίες φαίνεται ότι έλαβαν υπ' όψιν όλες τις διαθέσιμες αποδείξεις και κατέληξαν σε συμπεράσματα για τον προορισμό του ακινήτου των προσφευγόντων.

66. Λαμβάνοντας υπ' όψιν όλα τα παραπάνω, το Δικαστήριο θεωρεί ότι οι προσφεύγοντες δεν υπέστησαν ατομική και υπερβολική επιβάρυνση ως αποτέλεσμα του χαρακτηρισμού του ακινήτου τους ως ζώνης απόλυτης

προστασίας. Συνεπώς, δεν διαταράχθηκε η ισορροπία μεταξύ των συμφερόντων της κοινωνίας και των συμφερόντων των προσφευγόντων.

67. Κατά συνέπεια, δεν διαπιστώνεται παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου Νο.1.

II. ΚΑΤΑΓΓΕΛΛΟΜΕΝΗ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΩΝ ΑΡΘΡΩΝ 6 ΚΑΙ 13 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΛΟΓΩ ΤΗΣ ΔΙΑΡΚΕΙΑΣ ΤΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΕΙΨΗΣ ΣΧΕΤΙΚΟΥ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΥ ΕΝΔΙΚΟΥ ΜΕΣΟΥ

68. Οι προσφεύγοντες παραπονούνται ότι η διάρκεια της διαδικασίας ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων ήταν ασύμβατη προς την απαίτηση “εύλογου χρόνου” του άρθρου 6 παρ.1 της Σύμβασης. Παραπονούνται επίσης ότι, την περίοδο εκείνη, δεν υπήρχε αποτελεσματικό ένδικο μέσο στην Ελλάδα για την αιτιάσή τους σχετικά με τη διάρκεια της διαδικασίας. Επικαλούνται το άρθρο 6 παρ.1 και το άρθρο 13 της Σύμβασης, τα συναφή εδάφια των οποίων έχουν ως εξής:

Άρθρο 6 παρ.1

“Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσή του δικαστεί ... εντός λογικής προθεσμίας από ... δικαστήριο ... το οποίο θα αποφασίσει ... επί των αστικής φύσεως δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του...”.

Άρθρο 13

“Κάθε πρόσωπο του οποίου τα αναγνωριζόμενα στην παρούσα Σύμβαση δικαιώματα και ελευθερίες παραβιάστηκαν έχει το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον εθνικής αρχής, έστω και αν η παραβίαση διαπράχθηκε υπό πρόσωπα που ενεργούσαν κατά την εκτέλεση των δημόσιων καθηκόντων τους”.

A. Επί του παραδεκτού

69. Το Δικαστήριο σημειώνει κατ’ αρχάς ότι ο έβδομος προσφεύγων δεν άσκησε έφεση κατά της πρωτόδικης απόφασης που εκδόθηκε το 2002 (βλ. την παράγραφο 38 ανωτέρω). Συνεπώς, οι αιτιάσεις του βάσει των άρθρων 6 και 13 αφορούν μόνο τη διαδικασία ενώπιον του Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών, η οποία έληξε με την έκδοση της απόφασης 5586/2002. Ωστόσο, αυτή η απόφαση δημοσιεύτηκε στις 25 Ιουνίου 2002,

δηλαδή περισσότερο από έξι μήνες πριν από την ημερομηνία κατάθεσης της προσφυγής στο Δικαστήριο. Συνεπάγεται ότι αυτές οι αιτιάσεις προβλήθηκαν εκπρόθεσμα και πρέπει να απορριφθούν σύμφωνα με το άρθρο 35 παρ. 1 και 4 της Σύμβασης ως προς τον έβδομο προσφεύγοντα.

70. Όσον αφορά τους υπόλοιπους προσφεύγοντες, το Δικαστήριο σημειώνει ότι αυτές οι αιτιάσεις δεν είναι έκδηλα αβάσιμες υπό την έννοια του άρθρου 35 παρ.3 στ. (α) της Σύμβασης. Σημειώνει επίσης ότι δεν είναι απαράδεκτες για άλλους λόγους. Συνεπώς, πρέπει να κηρυχθούν παραδεκτές.

B. Επί της ουσίας

71. Οι προσφεύγοντες διατείνονται ότι η διάρκεια της διαδικασίας ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων είναι ασύμβατη προς την απαίτηση του “εύλογου χρόνου” σύμφωνα με το άρθρο 6 παρ.1 της Σύμβασης.

72. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι η περίοδος που πρέπει να ληφθεί υπ’ όψιν άρχισε στις 2 Αυγούστου 2000 (όταν οι προσφεύγοντες άσκησαν αγωγή αποζημίωσης στο Διοικητικό Πρωτοδικείο Αθηνών) και τελείωσε στις 28 Ιουνίου 2011 (όταν καθαρογράφηκε η απόφαση 925/2011 του Ανωτάτου Διοικητικού Δικαστηρίου). Συνεπώς, η προσβαλλόμενη διαδικασία διήρκεσε δέκα έτη και δέκα μήνες.

73. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι η εύλογη διάρκεια της διαδικασίας πρέπει να αξιολογείται, σύμφωνα με την πάγια νομολογία του, υπό το φως των περιστάσεων της υπόθεσης και με βάση τα εξής κριτήρια: την πολυπλοκότητα της υπόθεσης, τη συμπεριφορά των προσφευγόντων και των αρμόδιων αρχών και τη σημασία της διαφοράς για τους προσφεύγοντες (βλ. μεταξύ άλλων, *Frydlender v. France* [GC], νο.30979/96, §43, ECHR 2000-VII, *Lupeni Greek Catholic Parish and Others v. Romania* [GC], νο.76943/11, §143, ECHR 2016 (αποσπάσματα), and *Βασίλειος Αθανασίου κλπ. κατά Ελλάδος*, νο.50973/08, 21.12.2010).

74. Πολλές φορές το Δικαστήριο εξέτασε υποθέσεις που έθεταν ζητήματα διάρκειας της διοικητικής διαδικασίας και διαπίστωσε παραβίαση

του άρθρου 6 παρ.1 (βλ. *Βασίλειος Αθανασίου κλπ.*, ως ανωτέρω, §48, και τις υποθέσεις που μνημονεύονται εκεί).

75. Ακόμη και αν γίνει δεκτός ο ισχυρισμός της Κυβέρνησης ότι η υπόθεση είχε μια κάποια πολυπλοκότητα, το Δικαστήριο σημειώνει ότι η διαδικασία διήρκεσε σχεδόν ένδεκα χρόνια για τρεις βαθμούς δικαιοδοσίας. Λαμβάνοντας υπ' όψιν τη σχετική νομολογία του, το Δικαστήριο θεωρεί ότι η Κυβέρνηση δεν παρουσίασε κανένα πραγματικό περιστατικό ή επιχείρημα που να δικαιολογεί τη διάρκεια της διαδικασίας στην προκείμενη υπόθεση.

76. Συνεπώς, διαπιστώνεται παραβίαση του άρθρου 6 παρ.1 της Σύμβασης.

77. Όσον αφορά την αιτίαση των προσφευγόντων βάσει του άρθρου 13 της Σύμβασης, το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι το άρθρο 13 εγγυάται αποτελεσματικό ένδικο μέσο ενώπιον εθνικής αρχής για προσβαλλόμενη παραβίαση της απαίτησης του άρθρου 6 παρ.1 περί εκδίκασης της υπόθεσης εντός εύλογου χρόνου (βλ. *Kudla v. Poland* [GC], νο.30210/96, §156, ECHR 2000-XI).

78. Επιπλέον, το Δικαστήριο έχει ήδη παρατηρήσει ότι, κατά τον κρίσιμο χρόνο, το ελληνικό νομικό σύστημα δεν προσέφερε στους ενδιαφερόμενους αποτελεσματικό ένδικο μέσο υπό την έννοια του άρθρου 13 της Σύμβασης προκειμένου να παραπονεθούν για τη διάρκεια της διαδικασίας (βλ. μεταξύ πολλών άλλων, *Βασίλειος Αθανασίου κλπ.*, ως ανωτέρω, §34). Υπό το φως των ανωτέρω, το Δικαστήριο διαπιστώνει παραβίαση του άρθρου 13 της Σύμβασης, καθώς οι προσφεύγοντες δεν διέθεταν εθνικό ένδικο μέσο με το οποίο θα μπορούσαν να επιβάλλουν το δικαίωμά τους για “εκδίκαση εντός εύλογου χρόνου”, όπως εγγυάται το άρθρο 6 παρ.1 της Σύμβασης.

III. ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

79. Το άρθρο 41 της Σύμβασης προβλέπει:

"Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της και εάν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλομένου Μέρους επιτρέπει την ατελή μόνον επανόρθωση των

συνεπειών της παραβίασης αυτής, το Δικαστήριο επιδικάζει στον ζημιωθέντα διάδικο, εφόσον συντρέχει λόγος, μία δίκαιη ικανοποίηση".

A. Αποζημίωση

80. Οι προσφεύγοντες αξιώνουν 5.000 ευρώ έκαστος για ηθική βλάβη.

81. Η Κυβέρνηση αμφισβητεί τα ποσά που ζητούν οι προσφεύγοντες και ισχυρίζεται ότι είναι υπερβολικά και αδικαιολόγητα.

82. Λαμβάνοντας υπ' όψιν τη φύση της παραβίασης που διαπιστώθηκε και την ανάγκη προσδιορισμού του ποσού που θα επιδικαστεί με τρόπο ώστε το συνολικό ποσό να είναι συμβατό προς τη συναφή νομολογία και να είναι εύλογο υπό το φως του διακυβεύματος στην εν λόγω διαδικασία (βλ. *Αρβανιτάκη-Ρομποτή κλπ. κατά Ελλάδος* [GC], νο.27278/03, §36, 15.2.2008), το Δικαστήριο επιδικάζει σε καθένα εκ των προσφευγόντων – πλην του έβδομου προσφεύγοντος, ως προς τον οποίο οι αιτιάσεις βάσει των άρθρων 6 παρ.1 και 13 απορρίφθηκαν επειδή κατατέθηκαν εκτός της εξάμηνης προθεσμίας – 5.000 ευρώ για ηθική βλάβη.

B. Έξοδα και δικαστική δαπάνη

83. Οι προσφεύγοντες αξιώνουν επίσης 2.270 για έξοδα και δικαστική δαπάνη ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων και 3.767 για έξοδα ενώπιον του Δικαστηρίου και επισυνάπτουν τις σχετικές αποδείξεις. Ζητούν το ποσό να κατατεθεί απ' ευθείας στον τραπεζικό λογαριασμό του εκπροσώπου τους.

84. Η Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι οι προσφεύγοντες δεν απέδειξαν ότι όλα τα έξοδα και δικαστικές δαπάνες που αξιώνουν ήταν απαραίτητα. Επίσης, διατείνεται ότι το αιτούμενο ποσό για τη διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου είναι υπερβολικό.

85. Σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, ο προσφεύγων δικαιούται αποζημίωση για έξοδα και δικαστικές δαπάνες εφ' όσον αποδειχθεί ότι έχουν όντως πραγματοποιηθεί και είναι εύλογες σε σχέση με την ποσότητα. Στην προκείμενη υπόθεση, λαμβάνοντας υπ' όψιν τα

έγγραφα που έχει στην κατοχή του και τα ανωτέρω κριτήρια, το Δικαστήριο δεν διακρίνει αιτιώδη συνάφεια μεταξύ της παραβίασης που διαπιστώθηκε και των εξόδων και δικαστικών δαπανών ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων και, συνεπώς, απορρίπτει την αξίωση για έξοδα και δικαστική δαπάνη ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων. Αντίθετα, το Δικαστήριο θεωρεί εύλογο να επιδικάσει ποσό 350 ευρώ για έξοδα και δικαστική δαπάνη ενώπιον του Δικαστηρίου, το οποίο θα κατατεθεί απ' ευθείας στον τραπεζικό λογαριασμό του εκπροσώπου των προσφευγόντων.

Γ. Τόκοι υπερημερίας

86. Το Δικαστήριο κρίνει προσήκον να βασίσει το επιτόκιο των τόκων υπερημερίας στο επιτόκιο οριακής χρηματοδότησης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΟΜΟΦΩΝΑ,

1. *Κηρύσσει* την προσφυγή παραδεκτή βάσει του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου Νο.1 της Σύμβασης σχετικά με την παραβίαση του δικαιώματος όλων των προσφευγόντων πλην του έβδομου προσφεύγοντος για ειρηνική απόλαυση της περιουσίας τους λόγω του χαρακτηρισμού του μεγαλύτερου μέρους του ακινήτου τους ως ζώνης απόλυτης προστασίας,
2. *Κηρύσσει* παραδεκτές τις αιτιάσεις όλων των προσφευγόντων πλην του έβδομου προσφεύγοντος βάσει των άρθρων 6 και 13 της Σύμβασης,
3. *Κηρύσσει* απαράδεκτη την υπόλοιπη προσφυγή,
4. *Κρίνει* ότι δεν διαπιστώθηκε παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου Νο.1 της Σύμβασης,
5. *Κρίνει* ότι διαπιστώθηκε παραβίαση του άρθρου 6 παρ.1 της Σύμβασης,
6. *Κρίνει* ότι διαπιστώθηκε παραβίαση του άρθρου 13 της Σύμβασης,
7. *Κρίνει*

(α) ότι το εναγόμενο Κράτος πρέπει να καταβάλλει σε όλους τους προσφεύγοντες πλην του έβδομου προσφεύγοντος, εντός τριών μηνών από την ημερομηνία που η απόφαση θα καταστεί οριστική σύμφωνα με το άρθρο 44 παρ.2 της Σύμβασης, τα εξής ποσά:

(i) EUR 5.000 (πέντε χιλιάδες ευρώ) στον καθένα, συν τυχόν φόρους που επιβάλλονται επί αυτού, για ηθική βλάβη,

(ii) EUR 350 (τριακόσια πενήντα ευρώ) από κοινού, συν τυχόν φόρους που επιβάλλονται επί αυτού, για έξοδα και δικαστικές δαπάνες, που θα καταβληθεί στον τραπεζικό λογαριασμό που θα υποδείξει ο εκπρόσωπος των προσφευγόντων,

(β) ότι, από τη λήξη της τρίμηνης αυτής προθεσμίας και μέχρι την εξόφληση, το ποσό αυτό θα προσαυξηθεί με τόκους υπολογιζόμενους με επιτόκιο ίσο με το επιτόκιο οριακής χρηματοδότησης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, το οποίο θα ισχύει κατά την εν λόγω περίοδο, προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

8. *Απορρίπτει* το αίτημα δίκαιης ικανοποίησης των προσφευγόντων κατά τα λοιπά.

Συντάχθηκε στην αγγλική γλώσσα και κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 8 Νοεμβρίου 2018 κατ' εφαρμογή του άρθρου 77 παρ.2 και 3 του Κανονισμού του Δικαστηρίου.

Abel Campos
Γραμματέας

Ksenija Turkovic
Πρόεδρος

ΣΥΝΗΜΜΕΝΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

1. Η Αθανασία ΜΑΛΛΙΑΚΟΥ είναι Ελληνίδα υπήκοος, γεννήθηκε το 1944 και διαμένει στην Άμφισσα
2. Η Ελένη ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΟΥ είναι Ελληνίδα υπήκοος, γεννήθηκε το 1939 και διαμένει στην Άμφισσα
3. Ο Ασημάκης ΚΟΚΚΙΝΟΣ είναι Έλληνας υπήκοος, γεννήθηκε το 1974 και διαμένει στην Άμφισσα
4. Η Ευθυμία ΜΠΕΧΛΙΒΑΝΟΠΟΥΛΟΥ είναι Ελληνίδα υπήκοος, γεννήθηκε το 1962 και διαμένει στην Ιτέα
5. Ο Αθανάσιος ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΟΣ του Κωνσταντίνου είναι Έλληνας υπήκοος, γεννήθηκε το 1959 και διαμένει στην Άμφισσα
6. Ο Ευάγγελος ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΟΣ είναι Έλληνας υπήκοος, γεννήθηκε το 1961 και διαμένει στην Άμφισσα
7. Ο Παναγιώτης ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΟΣ είναι Έλληνας υπήκοος, γεννήθηκε το 1969 και διαμένει στην Άμφισσα
8. Η Ζωή ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΟΥ είναι Ελληνίδα υπήκοος, γεννήθηκε το 1932 και διαμένει στην Άμφισσα
9. Ο Αθανάσιος ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΟΣ του Ιωάννη είναι Έλληνας υπήκοος, γεννήθηκε το 1961 και διαμένει στη Νέα Σμύρνη
10. Ο Κωνσταντίνος ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΟΣ είναι Έλληνας υπήκοος, γεννήθηκε το 1963 και διαμένει στην Άμφισσα
11. Η Δήμητρα ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΟΥ είναι Ελληνίδα υπήκοος, γεννήθηκε το 1939 και διαμένει στο Μοναστηράκι Δωρίδος.

Αθήνα, 17.12.2018

Ακριβής μετάφραση από τα αγγλικά

Η μεταφράστρια Ελένη Δημητρίου